

Využijete nového zákona o evropské družstevní společnosti?

JUDr. Ivan Rada, Mgr. Petra Bohúnová

Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR schválila dne 23. 5. 2006 návrh zákona o evropské družstevní společnosti, který byl dne 22. 6. 2006 vyhlášen ve Sbírce zákonů pod č. 307/2006 Sb. (dále jen zákon). Zákon navazuje na právní úpravu obsaženou v nařízení Rady ES č. 1435/2003 ze dne 22. 7. 2003, o statutu evropské společnosti (dále jen nařízení), a na směrnici Rady č. 2003/72/ES ze dne 22. 7. 2003, kterou se doplňuje statut evropské družstevní společnosti s ohledem na zapojení zaměstnanců (dále jen směrnice). Cílem tohoto příspěvku je stručně nastínit obsah těchto nových předpisů.

Evropskou družstevní společnost (European Cooperative Society, zkratka SCE) je možné založit od 18. 8. 2006, kdy nabývají účinnosti nařízení i zákon, který nařízení transponuje a směrnici implementuje. SCE je vedle evropského hospodářského zájmového sdružení (DHK č. 17/2004) a evropské akciové společnosti (DHK č. 4/2005) další přeshraniční obchodní korporací, jejíž právní úprava je stanovena právem ES.

Je třeba upozornit, že nařízení spolu se zákonem tvoří nedílný celek. **Oba tyto předpisy je tedy nutno aplikovat společně** – na otázky, které nejsou upraveny nařízením, se použije zákon. Subsidiárně se SCE řídí použitelnými ustanoveními o družstvech obsaženými v obchodním zákoníku. SCE vykonávající finanční a úvěrovou činnost se řídí předpisy o **družstevním peněžnictví**, SCE vykonávající činnost pojišťovací se řídí předpisy o **pojišťovnictví**. Na SCE se naopak **nevztahuje** zákon č. 116/1985 Sb., o podmínkách činnosti organizací s mezinárodním prvkem v Československé socialistické republice, ve znění zákona č. 157/1985 Sb. **Pokud tak výslovně stanoví nařízení nebo pokud jde o oblasti, které nařízením upraveny nejsou, řídí se SCE svými stanovami.** **Hlavním účelem SCE je uspokojování potřeb jejích členů nebo rozvoj jejích hospodářských a sociálních činností** (zejména uzavíráním smluv se členy na dodávky zboží či poskytování služeb nebo na provedení prací takového druhu, který SCE provádí nebo obstarává etc.). SCE by měla svou činnost vykonávat pro vzájemný prospěch svých členů tak, aby z ní měl každý člen užitek přiměřený míře své účasti.

SCE je výhodná zejména pro subjekty, které se pohybují na celoevropském trhu, neboť ji lze založit v kterémkoli členském státě podle jednotného právního rámce. Je založena na zásadě nediskriminace občanů členských států EU, proto může vykonávat veškeré aktivity jako národní družstva za podmínek stanovených národním právním řádem.

Družstvo ve formě SCE lze založit pouze na území Evropských společenství (dále jen ES), a to buď **s ručením omezeným** (členové ručí jen do výše svého upsaného vkladu, přičemž firma obsahuje dodatek „s ručením omezeným“), nebo **s ručením neomezeným**, stanoví-li tak stanovy při založení SCE. Firma SCE musí obsahovat dodatek „SCE“.

JUDr. Ivan Rada a Mgr. Petra Bohúnová působí v advokátní kanceláři Eiselsberg Natlacen Walderdorff Cancola, v.o.s.

Nařízení umožňuje **zřizování SCE** fyzickými osobami s bydlištěm v různých členských státech nebo právníckými osobami zřízenými podle práva různých členských států, dále založení SCE fúzí dvou stávajících družstev nebo přeměnou vnitrostátního družstva na novou právní formu bez nutnosti jeho předchozího zrušení, pokud má toto družstvo sídlo a správní ústředí v jednom členském státě a provozovnu nebo dceřinou společnost v jiném členském státě. **Sídlo SCE se musí nacházet v ES, ve stejném členském státě jako její správní ústředí.** SCE se zapsaným sídlem na území ČR se považuje za českou právníckou osobu ve smyslu § 26 ObchZ.

Nařízení umožňuje i přemístění sídla do jiného členského státu, což nevede ke zrušení SCE ani k vytvoření nové právnícké osoby. Před přemístěním sídla musí být splněny úkony a formality dané nařízením, o čemž je třeba vydat osvědčení. V českých podmínkách tuto novou pravomoc svěřuje zákon notářům; osvědčení je veřejnou listinou.

Upsaný **základní kapitál** musí činit **alespoň 30 000 EUR** a vyjadřuje se v národní měně. Dokud v České republice nebude zavedeno euro, musí SCE se zapsaným sídlem v ČR uvádět svůj zapisovaný základní kapitál v českých korunách s tím, že jej zároveň může uvádět i v eurech. **Peněžité vklady musí být v den upsání splaceny alespoň z 25 % jmenovité hodnoty.** Zůstatek musí být splacen do pěti let, neurčí-li stanovy kratší dobu. **Nepeněžité vklady musí být plně splaceny v den upsání.**

Stanovami SCE se rozumí písemná zakladatelská smlouva nebo listina a stanovky, pokud jsou obsaženy v samostatném dokumentu, vypracované dle předpisů pro zakládání družstev platných v členském státě, kde má SCE sídlo. Minimální obsah stanov je zakotven v čl. 5 bodu 4 nařízení. K tomu doplňuje § 14 zákona, že ustanovení stanov, která jsou v rozporu se smlouvou o způsobu a rozsahu zapojení zaměstnanců SCE uzavřenou podle tohoto zákona, jsou neplatná. Cílem je zajistit efektivitu zákonem zajištěných a smluvně dohodnutých pravidel zapojení zaměstnanců SCE (viz dále).

SCE nabývá právní subjektivity zápisem do rejstříku určeného právními předpisy členského státu, kde má SCE sídlo, v souladu s právem, kterým se řídí akciové společnosti. V ČR se až na dílčí odchylky použije obecná úprava obchodního rejstříku platná pro právnícké osoby obecně a zvláště pro družstva, proto je nutný zápis do obchodního rejstříku. Totéž platí pro listiny a údaje týkající se SCE, které musí být zveřejňovány. **Zápis SCE do rejstříku a výmaz se oznamuje v Úředním věstníku EU** po zveřejnění v členském státě; Úřadu pro úřední tisky ES tyto skutečnosti oznamuje rejstříkový soud.

Vznik členství v SCE musí být schválen řídicím nebo správním orgánem. **Nařízení umožňuje přijmout se souhlasem valné hromady za tzv. členy – investory** také osoby, které nebudou vyrábět nebo užívat zboží či služby. Zavedení institutu člena investora do českého práva formou tzv. zvláštních vkladů vkládaných pro členy i nečleny se předpokládá teprve v rámci rekodifikace obchodního práva; v zákoně nemusí být zahrnut, protože nařízení povinnou úpravu tohoto institutu národním právem nevyžaduje.

Členství zaniká zejména vystoupením z SCE, vyloučením, převodem všech podílů na jiného člena nebo fyzickou či právníckou osobu, která nabyla členství, zánikem člena, pokud nejde o fyzickou osobu, smrtí, následkem úpadku a v ostatních případech určených stanovami nebo právními předpisy o družstvech členského státu, ve kterém má SCE sídlo.

Zánik členství člena opravňuje k vyplacení jeho podílu na upsaném základním kapitálu sníženém o poměrnou část případných ztrát započítaných k tíži základního kapitálu SCE. Výjimkou je převod podílu a případy, kdy by upsaný základní kapitál v důsledku vyplacení podílu člena poklesl pod částku určenou stanovami.

Orgány SCE jsou valná hromada a buď dozorčí orgán a řídicí orgán (**dualistický systém**), nebo správní orgán (**monistický systém**), podle toho, jakou možnost obsahují stanovy. **Podstatou systému dualistického je existence dvou orgánů**, tj. představenstva jakožto orgánu řídicího, který odpovídá za řízení SCE a zastupuje ji při jednání s třetími osobami a před soudem, a kontrolní komise coby orgánu dozorčího, který dohlíží na výkon povinností orgánu řídicího. Členy kontrolní komise jmenuje a odvolává valná hromada, ti potom jmenují a odvolávají členy představenstva. Česká právní úprava je v této oblasti plně vyhovující a nařízení nedovoluje až na dvě odchylky žádnou samostatnou úpravu, proto podle principu subsidiarity bude aplikována národní úprava, zejm. § 243–§ 251 ObchZ.

Základním bodem monistického systému je správní rada společnosti, kterou nelze zaměňovat s kontrolní komisí. Správní rada má nejméně tři členy volené valnou hromadou a je reprezentována předsedou. Statutárním orgánem SCE je generální ředitel, kterého jmenuje a odvolává správní rada. Na návrh generálního ředitele může správní rada jmenovat jednoho nebo více pověřených ředitelů, pokud to stanovy nezakazují. Právě z těchto důvodů je správní rada ve srovnání s kontrolní komisí klíčovým orgánem SCE. Podle generální klauzule v § 31 zákona se v případech neupravených nařízením nebo zákonem na postavení těchto orgánů SCE použijí ustanovení o představenstvu a kontrolní komisi družstva, která nejlépe odpovídají povaze a působnosti těchto orgánů. Členové orgánů SCE jsou jmenováni na dobu určenou ve stanovách, která však nesmí přesáhnout šest let.

Co se hlasovacího práva na valné hromadě týče, obecně platí zásada „jeden člen – jeden hlas“. Pokud to však umožňují právní předpisy státu, kde má SCE sídlo, může být počet hlasů určen stanovami odlišně. To však není případ českého zákona. V českých podmínkách bude nadále platit § 240 odst. 1 ObchZ i § 4 odst. 3 zákona č. 87/1995 Sb., o spořitelních družstvech.

Ve věcech **zrušení, likvidace, úpadku, zastavení plateb a podobných řízení** se SCE řídí právními předpisy, které se vztahují na družstvo založené podle práva členského státu, ve kterém se nachází její sídlo, včetně ustanovení o rozhodování valné hromady. Zahájení a ukončení těchto řízení se zveřejňuje. Postup v případech, kdy je společnost zrušována soudem nebo jiným příslušným orgánem, je dán nařízením. **Čistý obchodní majetek SCE při likvidaci se rozdělí** v souladu se **zásadou nestrannosti** nebo v souladu s jinou úpravou určenou ve stanovách SCE, pokud to dovoluje právní řád daného členského státu.

SCE se může **přeměnit na družstvo** řídicí se právem členského státu, ve kterém se nachází její sídlo, za podmínek stanovených nařízením. Tato přeměna nevede ke zrušení samotné SCE ani k vytvoření nové právnické osoby. V souvislosti s návrhem projektu změny právní formy je statutárním orgánem stanovena povinnost zveřejnit listiny v obchodním rejstříku. Znalce pro účely ocenění jmění SCE stanoví soud. **Za obdobných podmínek se družstvo může přeměnit na SCE.**

Zapojení zaměstnanců do rozhodování SCE

Část II. zákona implementuje směrnici, jejímž hlavním cílem je poskytnout co nejširší zapojení zaměstnanců SCE a jejich dceřiných společností do rozhodovacích procesů. To je však v českých podmínkách relativně omezené, protože právní úprava družstev s participací zaměstnanců – nečlenů na záležitostech družstva nepočítá a směrnice změnu rozsahu zapojení zaměstnanců národních družstev nestanovuje.

Klíčovým mechanismem je existence a fungování zvláštního vyjednávacího výboru zaměstnanců SCE, pro který platí zákonem stanovená podrobná pravidla. Zaměstnanci SCE uzavírají s SCE „**smlouvu o zapojení zaměstnanců evropské družstevní společnosti**“, pro jejíž obsah platí pravidla stanovená v § 61–§ 66 zákona, přičemž je kladen důraz na princip smluvní svobody. Je třeba upozornit, že pokud se zapsané sídlo SCE přemísťuje na území ČR, pozbývají ustanovení smlouvy o zapojení účinnosti dnem zápisu nového sídla do obchodního rejstříku. To proto, že český právní řád zaměstnancům právo účasti a hlasování na členské schůzi družstva vůbec nepřiznává, což platí i pro SCE se sídlem na území ČR.

Právo na informace (např. poskytnutí zprávy o veškeré činnosti SCE a o jejich dalších perspektivách) a projednání (projednání zprávy a dalších relevantních skutečností) uplatňují zaměstnanci SCE **prostřednictvím výboru zaměstnanců**. Pokud tak stanoví zákon nebo smlouva o zapojení, mají zaměstnanci právo vlivu na složení správní rady nebo kontrolní komise. Jestliže mají zaměstnanci právo vlivu a zákonem nebo stanovami není určeno jinak, použijí se pro volbu členů kontrolní komise a správní rady subsidiárně předpisy o volbě členů dozorčí rady akciové společnosti zaměstnanci podle § 220 ObchZ. Družstevní právo ČR totiž volbu členů orgánů družstva nikým jiným než členy družstva na členské schůzi nedovoluje.

Závěrem

Hlavním důvodem pro přijetí komunitární úpravy družstev byla potřeba právního předpisu, který by zohledňoval specifika družstevní činnosti a zároveň pro ni byl jednotným právním rámcem usnadňujícím přeshraniční činnost. SCE je upravena nařízením a směrnici, které jsou v českém právu doplněny nově přijatým zákonem. Ten transponuje nařízení na české podmínky a implementuje směrnici za současného zohlednění specifík české právní úpravy družstev (např. neexistence práva vlivu zaměstnanců). Subsidiárně se použijí stávající předpisy regulující družstevní právo. K hlavním principům úpravy patří nediskriminace občanů ČR i jiných členských států, proto SCE může vykonávat veškeré aktivity za stejných podmínek jako všechna národní družstva.

SCE by měla být přínosem zejména pro subjekty se zájmem o přeshraniční spolupráci družstev, při které bylo dosud nutno vycházet z různých právních řádů. Předpokládá se, že do budoucna sehrají významnou úlohu při rozvoji přeshraniční spolupráce v rámci tzv. euroregionů. Nová úprava SCE přináší do českého družstevního práva některé novinky: Notáři mají novou pravomoc vydávat osvědčení o splnění podmínek pro přemístění sídla SCE a dualistický systém orgánů SCE byl doplněn o systém monistický. Možnost uzákonit institut tzv. člena – investora naopak dosud zůstala nevyužita.